

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Kemin kaupungin maahanmuutto- ja pakolaistyötä ja sen asiakkaita koskettaa erityisesti laskennallisen korvauksen ajan lyhentäminen, tulkkauskorvausten jyvittäminen osaksi laskennallista korvausta, hyvinvointialueen ja kunnan työnjako sekä asiakasmaksut.

Esityksen mukaan monikielinen yhteiskuntaorientaatio sekä monikielisen henkilöstön rekrytointi vähentäisi tulkkauksen tarvetta. Tässä ei ole otettu huomioon isojen ja suurien kuntien / kaupunkien eroja, koska pienessä (pohjoisen) kunnassa ei ole helposti saatavilla monikielistä ja pätevää henkilöstöä ja lisäksi resurssit työntekijöiden palkkaamiseen ovat paljon pienemmät. Kunnat saavat eri määrän laskennallista korvausta asiakasmäärien mukaan ja silti tulisi tuottaa vastaavia palveluita asiakkaille. Tämän vuoksi tulkkauksen tarpeen vähenemistä on kohtuutonta perustella monikielisellä henkilöstöllä tai yhteiskuntaorientaatiolla, jos sitä ei kyetä joka paikassa tuottamaan yhtä laaja-alaisesti. Myös välimatkat pohjoisen kunnilla ovat pitkät, joten alueellisesti tuotettavat palvelutkaan eivät kaikilta osin palvele kaikkia. Netin kautta tuotettavat palvelut ovat haasteellisia ja eteenkin niille asiakasryhmille, joilla tuen tarve on suuri. HE pitää sisällään ajatuksen, että säästöjä syntyy mm. asiakkaiden omatoimisuuden ja oman vastuun lisäämisellä, vähentämällä kuntien kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien volyyymiä, lisäämällä hyvinvointialueiden tehtäviä kotoutumisessa, tulkkauskuluja vähentämällä, kotoutumisajan lyhentämällä sekä aikuistumisen yläikärajan alentamisella.

Nämä asiat väistämättä johtavat siihen, että kunta alkaa "valita" tarkemmin vastaanotettavat asiakkaansa, joilla he uskovat olevan paremmat edellytykset kotoutumiseen. Miten tällöin tulee käymään niille pakolaisille, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa?

Kotoutumista edistävien palveluiden supistaminen vaikuttaa myös maahanmuuttajien kotoutumisen sekä työllistymisen heikentymiseen, kuten esityksessä oli kuvattu. Pienissä kunnissa on jo tällä hetkellä vaikea päästä ammatillisiin koulutuksiin ja töihin heikolla kielitaidolla. Tämä tulee vielä entisestään vaikeutumaan, sillä kielitaito tuskin voi kehittyä nopeampaa. Tällä hetkellä jo kunnissa tehdään paljon töitä kotoutumisen ja kielen oppimisen eteen. Pelkällä asiakkaan omalla vastuulla ei

päästä paljon nopeampiin ja parempiin tuloksiin, sillä todennäköisesti heidän kapasiteettinsa on jo käytössä niin laajasti, kuin se on mahdollista. Tässäkin täytyy huomioida asiakkaiden lähtötaso sekä taustat ja eteenkin kun puhutaan pakolaistaustaisista asiakkaista, joiden taustalla on usein monia hyvin traumaattisia asioita. Tämä tulee jatkossa näkymään kuntien ja eteenkin pienien kuntien työttömyyden kasvuna sekä poismuuttona isompiin keskuksiin, joista töitä odotetaan helpommin löytyvän.

On myös todella huolestuttavaa, että tulkkauksen käyttö vähenisi entisestään. Jo tällä hetkellä on esille tullut useita tilanteita, joissa asiakas ei ole ymmärtänyt annettuja ohjeistuksia tai käsiteltyjä asioita ja tämä puolestaan on voinut johtaa jopa hengenvaarallisiin tilanteisiin. Myös työntekijän oikeusturvan kannalta on äärimmäisen tärkeää, että hän voi käyttää tulkkia aina, kun kokee sitä tarvitsevansa. On myös paljon sellaisia maahanmuuttajia, jotka eivät koskaan opi kieltä niin hyvin, että heidän kanssaan voisi hoitaa asioita suomen tai ruotsin kielellä sillä tavoin, että molemmat osapuolet ymmärtäisivät käsiteltävät asiat.

Laskennallisen korvauksen kokonaismäärän väheneminen kotoutumisajan lyhenemisen myötä tulee todennäköisesti vaikuttamaan myös kuntien resurssointiin maahanmuuttajatyössä sekä myös pakolaiskiintiöiden määrään vastaanottavissa kunnissa. Jo tällä hetkellä monissa kunnissa on liian vähän maahanmuuttajatyötä tekeviä henkilöitä. Kovasti nostetaan esille sitä, että pienempiä kuntia ja kaupunkeja (eteenkin pohjoisessa) pitäisi saada veto- ja pitovoimaisiksi. Mikäli maahanmuuttajapalveluita karsitaan entisestään, niin samalla se vaikuttaa väistämättä myös palvelun laatuun sekä saatavuuteen. Tämä ei ainakaan lisää kuntien pito- ja vetovoimaa.

Huomio kiinnittyy myös siihen, että hyvinvointialueiden tulisi ottaa isompaa vastuuta kotouttamisesta ja kunnilta sitä taas vähennettäisiin. Ainakin tällä hetkellä hyvinvointialueen oma järjestäytyminen on edelleen keskeneräistä ja eikä siellä ole juurikaan maahanmuuttajatyön osaajia. Vastuun lisääminen hyvinvointialueelle ei tule olemaan helppoa. Tehtävien vastuujaot tulisi olla laissa selkeästi määriteltäviä ja nimettyjä eri toimijoille, jolloin myös työnjako kuntatasolla olisi selkeämpää.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Asiakasmaksut käyttämättömistä ajanvarauksista voivat saattaa jo ennestään vaikeassa tilanteessa olevat asiakkaat vielä huonompaan asemaan. Yleensä ne asiakkaat, joilla on elämänhallinta kunnossa, myös tulevat varatuille ajoille tai peruvat ne. Tälläkin hetkellä kotoutumispalveluissa, terveyspalveluissa, pakolaistyössä jne. tehdään työtä sen eteen, että asiakkaat saapuvat varatuille ajoilleen. Mahdollinen palveluiden ja työntekijöiden vähentyminen vaikuttaa myös tähän asiaan negatiivisella tavalla. Käyttämättömät ajanvaraukset tulevat todennäköisesti lisääntymään ja sitä myöden asiakkaiden taloudellinen tilanne heikkenemään. Olisi järkevämpää selkeyttää ajanvarausjärjestelmiä, jolloin asiakkaat oppivat käyttämään ja ymmärtämään niitä paremmin. Hyvin usein meidän asiakasryhmissämme ajat ovat jääneet käyttämättä sen vuoksi, että tietoa ajasta ei ole tavoittanut heitä tai he eivät ole ymmärtäneet sen sisältöä.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

-

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

Edellä mainituilla HE:n toimenpiteillä on suora vaikutus kunnissa asuviin ja tänne muuttaviin maahanmuuttajiin. Suuri huoli on siitä, että miten näiden muutosten jälkeen voidaan kunnissa tuottaa laadukkaita kotoutumispalveluita, jotka vastaavat kaikkien tarpeisiin. Näiden muutosten jälkeen voi olla, että kustannukset kotoutumisajan päätyttyä ovat vielä suuremmat kuin tällä hetkellä.

Hakala Riitta
Kemin kaupunki - Elinvoimatoimiala/Maahanmuutto- ja pakolaistyö